

Praamžių laikas

Praamžiai – tai vieta pasaulio vidury.

Skubriu žingsniu pereiti Praamžius iš šiaurės į pietus užtek-tų valandos. Tiek pat – iš rytų į vakarus. O jei kas panorėtų Praamžius apeiti aplinkui, pamažėle, viską gerai apžiūrėdamas, apmąstydamas, turėtų sugaišti visą dieną. Nuo ryto iki vakaro.

Šiaurinė Praamžių riba yra kelias iš Tašuvo į Kelcus, judrus ir pavojingas, žadinantis kelionės nerimą. Šią ribą globoja arkan-gelas Rapolas.

Pietuose riba eina per Ješkotlių miestelį, kuriame yra bažny-čia, senelių prieglauda ir žemų mūrinukų apsupta pabjursi tur-gaus aikštė. Miestelis grėsmingas, nes kelia norą savintis ir būti pasisavintam. Nuo miestelio pusės Praamžius saugo arkangelas Gabrielius.

Iš pietų į šiaurę, nuo Ješkotlių ligi Kelcų kelio, rangosi Vieš-kelis, abipus kurio ir įsikūrę Praamžiai.

Praamžių vakarinė riba – tai šlapios paupio pievos, nedide-lis miškas ir dvaro rūmai. Netoli rūmų stovi arklidės, kur vie-nas žirgas vertas tiek, kiek visi Praamžiai. Arkliai yra pono, o

pievos – klebono. Vakarinė riba slepia pavojų pasikelti į puikybę. Šią ribą saugo arkangelas Mykolas.

Rytuose Praamžių riba yra upė Baltė, kuri jų žemes skiria nuo Tašuvo. Paskui upė pasuka malūno link, o riba toliau sau eina per ganyklas, per alksnynus. Tame šone pavojingas kvailumas, kuris kyla iš per didelio noro gudragalviauti. Šią ribą saugo arkangelas Urielis.

Praamžių viduryje Dievas supylė kalną, ant kurio vasarą suskrenda debesys karkvabalių. Todėl šią aukštumą žmonės praminė Karkvabalių kalneliu. Mat Dievo darbas yra kurti, o žmonių – įvardyti.

Nuo šiaurės vakarų pusės į pietus teka upė Juodė, kuri prie malūno susilieja su Balte. Ji yra gili ir tamsi. Plaukia mišku ir atspindi apžėlusį miško veidą. Juodės vandeniui lyg burlaiviškai slyščioja sausi lapai, o duburiuose dėl gyvybės kovoja neatšargūs vabzdžiai, Juodė galynėjasi su medžių šaknimis, skalauja mišką. Kartais tamsiame jos paviršiuje ima suktis verpetai, nes upė gali būti rūsti ir nesutramdoma. Kasmet įpavasarijus ji užlieja klebono lankas ir kaitinasi ten saulėje, leisdama veistis tūkstančiams varlių. Klebonas galynėjasi su upe visą vasarą, kol liepos pabaigoje ji pati kasmet nuolankiai grįžta į savo vagą.

Baltė sekli ir greita. Ji plačia vaga išsilieja ant smėlio, teka nieko neslėpdama, skaidri ir savo švairiu, smėlėtu dugnu atspindi saulę. Panaši į didžiulį žvilgantį driežą. Šmėkščioja tarp tuopų ir rangosi lyg padūkusi. Sunku nuspėti jos išdaigas. Kuriais nors metais ji gali padaryti salą iš alksnių guoto, o paskui dešimtmečius nė nesiartinti prie medžių. Baltė teka per atžalynus, per lankas ir ganyklas. Tviska smėlio ir aukso švituliais.

Prie malūno upės susijungia. Iš pradžių teka gretimai, nesi-ryždamos, drovėdamosi išsiilgto artumo, o paskui puola vie-
na kitai į glėbį ir viena kitoje pranyksta. Upė, ištekanti iš du-
burio prie malūno, jau nėra nei Baltė, nei Juodė, tačiau dabar
ji – galinga ir lengvai pasuka malūno ratą, kuris mala grūdus
duonai.

Praamžiai yra prie šių dviejų upių ir prie tos trečiosios, kuri
gimsta iš abipusio geismo. Upė, atsiradusi Baltės ir Juodės san-
takoje prie malūno, vadinasi Upe ir toliau teka romi ir laiminga.

Genovefos laikas

Keturioliktųjų vasarą du caro kareiviai šviesiais mundurais
katjojo išsivesti Michalo. Šis matė, kaip jie artinasi nuo Ješ-
kotlių pusės. Per įkaitusį orą sklido jų juokas. Michalas miltuota
palaidine stovėjo ant namų slenksčio ir laukė, nors žinojo, ko
jiems reikės.

– *Vy kto?* – paklausė kareiviai.

– *Menia zovut Michail Juzefovič Niebieski,* – atsakė Michalas,
kaip kad derėjo atsakyti.

– *Nu, jest u nas siurpriz.*

Paėmęs iš jų raštą nunešė žmonai. Toji raudodama visą dieną
ruošė Michalą į karą. Nuo verkimo pasijuto tokia silpna, tokia
sunki, kad nebepajėgė net nuo namų slenksčio akimis palydėti
vyro iki tilto.

Kai nubyrėjo bulvių žiedai ir jų vietoje užsimezgė nedidukai žali vaisiai, Genovefa pajuto besilaukianti. Pirštais skaičiuodama mėnesius, nuskaičiavo į šienapjūtės pradžią gegužės pabaigoje. Buvo tikra, kad tai atsitiko kaip tik tada. Dabar sielvartavo, kad nespėjo pasakyti Michalui. Gal kasdien vis labiau augantis pilvas buvo lyg koks ženklas, kad Michalas sugrįš, kad turi sugrįžti. Genovefa viena pati tvarkėsi malūne – taip, kaip tai darė Michalas. Prižiūrėjo darbininkus, o grūdus atvežusiems ūkininkams išrašydavo kvitus. Klausydavosi, kaip šniokščia girnas sukantis vanduo, kaip ūžia mašinos. Jos plaukai ir blakstienos taip apdulkėdavo miltais, kad vakare veidrodyje pamatydavo seną moterį, paskui prieš veidrodį nusirengdavo ir apžiūrinėdavo savo pilvą. Guldavosi į lovą, ir nei pagalvės, nei vilnonės puskojinės nesušildydavo. O kadangi į miegą, kaip ir į vandenį, visada pirmiau nugrimzta pėdos, ilgai negalėdavo užmigti. Todėl turėdavo į valias laiko pasimelsti. Pradėdavo nuo „Tėve mūsų“, paskui – „Sveika Marija“, o pabaigai pasilikdavo savo mėgstamiausią maldą prieš miegą angelui sargui. Prašydavo jį, kad globotų Michalą, nes kare gal vieno angelo sargo per maža. Vėliau iš tų maldų imdavo plaukti karo vaizdai – paprasti ir skurdūs, nes Genovefa nebuvo mačiusi jokio kito pasaulio, tik Praamžius, jokių kitų karų, tik muštynes turgaus aikštėje šeštadieniais, kada girti vyrai išeidavo iš Šliomo. Kibdavo vieni kitiems į sermėgų atlapus, pargriūdavo žemėn ir imdavo raičiotis purve, išsiterlioję, murzini, apgailėtini. Todėl Genovefa karą vaizduodavosi tiesiog kaip muštynes tarp purvo, balų ir šiukšlių, kaip muštynes, kuriose viskas sutvarkoma iškart, vienu užsimojimu. Todėl stebėjosi, kad karas trunka taip ilgai.

Kartais, nuėjusi į miestelį apsipirkti, pasiklausydavo, ką šneka žmonės.

– Caras stipresnis už vokiečių, – sakydavo vieni.

Arba:

– Per Kalėdas karas baigsis.

Tačiau karas nesibaigė nei per tas Kalėdas, nei per kitas – dar ištisis ketverius metus.

Prieš pat šventes Genovefa išėjo į Ješkotles apsipirkti. Nuo tilto pastebėjo paupiu einančią mergaitę, varganai apsirengusią ir basą. Jos plikos kojos drąsiai brido per sniegą, palikdamos gilias mažas pėdas. Genovefa net krūptelėjo. Sustojo. Pasižiūrėjo iš viršaus į mergaitę ir rankinuke surado jai kapeiką. Mergaitė pakėlė akis, ir jų žvilgsniai susitiko. Moneta nukrito į sniegą. Mergaitė nusišypsojo, tačiau toje šypsenoje nebuvo nei padėkos, nei palankumo. Pasirodė dideli balti dantys, žybtelėjo žalios akys.

– Čia tau, – pasakė Genovefa.

Mergaitė pritūpė ir atsargiai pirštu iškrapštė iš sniego monetą, o paskui nususuko ir, netarus nė žodžio, nuėjo toliau.

Ješkotlės atrodė taip, tarsi iš jų būtų atimtos spalvos. Viskas juoda, balta ir pilka. Turgaus aikštėje būreliais stoviniavo vyrai. Susirūpinę kalbėjosi apie karą. Miestai sugriauti, o gyventojų manta išmėtyta gatvėse. Žmonės bėga nuo kulčių. Brolis ieško brolio. Nežinia, kuris blogesnis – rusas ar vokiečių? Vokiečiai nuodija dujomis, nuo kurių sprogsa akys. Prieš naują derlių bus badas. Karas – tai pirmoji nelaimė, po jos užgrius kitos.

Genovefa apėjo arkliamėšlių krūvas, kurios tirpdė sniegą priešais Šenberto krautuvę. Ant prikaltos prie durų faneros buvo užrašyta:

ŪKINĖS PREKĖS
Šenbertas ir b-vė,
visada tik
geriausios kokybės
Skalbimo muilas
Skalbinių melsvė
Kviečių ir ryžių krakmolos
Alyva žvakės degtukai
Vabzdžių nuodai

Nuo žodžių „vabzdžių nuodai“ jai staiga pasidarė silpna. Pagalvojo apie tas dujas, kurias leidžia vokiečiai ir nuo kurių sprogsta akys. Ar tarakonams irgi taip būna, kai juos apibarsto Šenberto milteliais? Keletą kartų giliai įkvėpė, kad nesusivemtų.

– Ko norėtumėt, ponija? – dainingu balsu paklausė jauna, nebe pirmus nėštumo mėnesius skaičiuojanti moteris. Nužvelgusi Genovefos pilvą, ji nusišypsojo.

Genovefa paprašė žibalo, degtukų, muilo ir naujos ryžių šiaudų šluotos. Pirštu perbraukė aštirus šerius.

– Tvarkysiuos šventėms. Šveisiu grindis, skalbsiu užuolaidas, išvalysiu krosnį.

– Mes taip pat greit sulauksime švenčių. Chanukos. Jūs iš Praamžių, ar ne? Iš malūno? Pažįstu jus.

– Dabar būsime pažįstamos. Kada jums laikas?

– Vasarį.

– Ir man vasarį.

Šenbertova ėmė krauti ant prekystalio ūkišką muilą.

– Kaip jums atrodo, kodėl mes, kvailės, gimdome, kai visur aplinkui karas?

– Matyt, Dievas...

– Dievas, Dievas... Jis geras buhalteris ir tvarkingai pildo grafas „skolingas“ ir „turi“. Privalo būti balansas. Kiek pražūsta, tiek gimsta... O jūs tikriausiai sūnaus laukiatės, kad taip gražiai atrodote.

Genovefa pakėlė krepšį.

– Man dukters reikia, nes vyras kare, o berniuką be tėvo sunku auklėti.

Šenbertova išlindo iš už prekystalio ir palydėjo Genovėfą ligi durų.

– Mums išvis reikia dukterų, jei visos staiga imtų gimdyti dukteris, pasaulyje būtų taika.

Abi nusijuokė.

Misios angelo laikas

Angelui Misios gimimas atrodė visai kitaip nei pribuvėjai Kučmerkai. Angelas apskritai viską mato kitaip. Angelai pasaulį suvokia ne per fizines formas, kurias jis vis skleidžia ir kurias pats naikina, bet per jų prasmę ir dvasią.

Misiai Dievo priskirtas angelas matė iškankintą ir sukritusį kūną, plazdantį būtyje lyg skarulėlis, – tai buvo Misią gimdančios Genovefos kūnas. O Misia angelui atrodė kaip nauja, švieši ir tuščia erdvė, kurioje po akimirkos rasis apglumusi, pusiau be nuovokos siela. Kai kūdikis pramerkė akutes, angelas sargas

padėkojo Aukščiausiam. Paskui angelo ir žmogaus žvilgsniai susitiko pirmąkart, ir angelas krūptelėjo, kaip tik gali krūptelėti neturintis kūno angelas.

Angelas priėmė Misią į ši pasaulį už pribuvėjos nugaros: išlaisvino jos gyvenimui erdvę, parodė kitiems angelams ir Aukščiausiam, o jo bekūnės lūpos kuždėjo: „Žiūrėkit, žiūrėkit, štai man skirta sielelė.“ Jis buvo kupinas nepaprasto, angeliško švelnumo, meilios užuojautos – tai vieninteliai jausmai, kuriuos jaučia angelai. Mat Kūrėjas nedavė jiems nei instinktų, nei emocijų, nei poreikių. Visa tai gavę, jie nebebūtų dvasios. Vienintelis instinktas, kurį turi angelai, yra užuojauta. Vienintelis angelų jausmas – begalinė, sunki kaip dangaus skliautas užuojauta.

Dabar angelas matė Kučmerką, kuri mazgojo naujagimį šiltu vandeniu ir šluostė minkšta flanele. Paskui pažvelgė į paraudusias nuo įstangos Genovefos akis.

Stebėjo įvykius lyg tekantį vandenį. Patys savaime jie jo nedomino, nežadino smalsumo, nes jis žinojo, iš kur ir kur jie plaukia, žinojo, kur prasideda ir kur baigiasi. Matė, kaip klostosi įvykiai, panašūs ir nepanašūs vieni į kitus, artimi laike ir vienas kitam tolimi, vieni kitus lemiantys ir visai nepriklausomi. Bet ir tai jam neturėjo reikšmės.

Angelams įvykiai kažkuo panašūs į sapną ar filmą be pradžios ir be pabaigos. Angelai nesugeba juose dalyvauti, jiems jie nereikalingi. Žmogus mokosi iš pasaulio, iš įvykių, mokosi pažinti pasaulį ir pats save, atsispindi įvykiuose, nustato savo ribas, galimybes, įvardija save. Angelui nereikia nieko semtis iš išorės, jis visą pažinimą ima iš savęs, visos žinios apie pasaulį ir save glūdi jame pačiame – tokį jį sukūrė Dievas.

Angelas neturi ir žmogaus proto, nedaro išvadų, nevertina. Nemąsto logiškai. Kai kuriems žmonėms angelas pasirodytų kvailas. Tačiau angelas nuo pradžios nešioja savyje pažinimo medžio vaisių, gryną žinojimą, kurį praturtinti gali tik paprasta nuojauta. Tai protas, kuriam nereikia mąstyti, todėl jis išvengia klaidų, o su jomis – ir baimės, protas be išankstinių nuostatų, kurios kyla iš klaidingo suvokimo. Tačiau, kaip ir visi kiti Dievo kūriniai, angelai yra permainingi. Štai dėl ko Misios angelo taip dažnai nebūdavo šalia tuomet, kai Misiai jo reikėdavo.

Nebūdamas šalia, angelas nukreipdavo savo žvilgsnį nuo žemiškojo pasaulio į kitus angelus ir į kitus pasaulius, aukštesnius ir žemesnius, lemtus kiekvienam daiktui, kiekvienam gyvuliui ir augalui. Matydavo milžiniškus būtybių laiptus, nepaprastą statinį ir jame esančius Aštuonis Pasaulius, matydavo ir Kūrėją, įnikusį į savo kūrybą. Tačiau būtų klaidinga manyti, kad angelas regėdavo Dievo veidą. Angelas matė daugiau nei žmogus, bet ne viską.

Mintimis sugrįžęs iš kitų pasaulių, angelas sunkiai sutelkdavo dėmesį į Misios pasaulį, kuris, kaip ir kitų žmonių bei gyvūnų, buvo tamsus ir pilnas kančios – lyg drumzlina, plūdenom apaugusi kūdra.

Varpenės laikas

Ta basa mergaitė, kuriai Genovefa davė kapeiką, buvo Varpenė.

Praamžiuose Varpenė atsirado liepą ar rugpjūtį. Žmonės taip ją praminė, nes ji rinkdavo nuo laukų po javapjūtės likusias varpas ir keptavosi jas ant laužo. Vėliau, rudenį, vogdavo bulves, o lapkritį, laukams ištuštėjus, sėdinėdavo smuklėje. Kartais kas nors pavaišindavo degtine, kartais – rieke duonos su lašiniais. Žmonės, žinia, nėra greitai duoti taip sau, už dyką, juo labiau smuklėje, taigi Varpenė ėmė paleistuvauti. Šiek tiek išgėrusi ir įkaitinta degtinės, vesdavosi vyrus kieman ir atsiduodavo jiems už ringę dešros. O kadangi buvo vienintelė tokia jauna ir lengvai gaunama moteris visoje apylinkėje, vyrai sukiodavosi apie ją lyg šunys.

Varpenė buvo aukšta ir stotinga. Šviesių plaukų ir šviesaus, saulės neįveikto veido. Žvelgdavo visuomet įžūliai tiesiai į akis, netgi kunigui, jos akys buvo žalios, tik viena truputį nuklystanti šonan. Vyrai, krūmuose pasinaudoję Varpene, paskui jausdavosi nejaukiai. Užsisegiodavo savo milo kelnes ir paraudusiomis akimis grįždavo smuklės tvankon. Varpenė visad spyriodavos gultis kaip Dievo liepta:

– Kodėl turiu po tavimi gulėti? Esu tau lygi.

Mieliau atsiremdavo į medį arba medinę smuklės sieną, užsiversdavo ant pečių sijoną. Jos nuogas užpakalis boluodavo tamsoje lyg mėnuo.

Štai kaip Varpenė mokėsi pasaulio.

Yra du pažinimo būdai. Iš išorės ir iš vidaus. Tas pirmasis laikomas geriausiu ir netgi vieninteliu. Dėl to žmonės siekia

žinių keliaudami, stebėdami, skaitydami, studijuodami universitetuose, lankydami paskaitas – mokosi iš to, kas vyksta už jų. Žmogus – kvaila būtybė, kuriai reikia mokytis. Taigi ir lipdo žinias prie savęs, renka kaip bitės medų ir turi jų vis daugiau, naudojami jomis ir jas keičia. Tačiau viduje vis vien lieka kvailas. Ir Varpenė mokėsi, vidun dėdamasi tai, kas buvo aplinkui.

Žinios, kuriomis žmogus tik apauga, nieko žmoguje nekeičia arba keičia tik tariamai, išoriškai, tarsi vieną drabužį pakeistų kitu. O štai tas, kuris mokosi imdamas vidun, mainosi nuolatos, nes įkūnija savyje tai, ko mokosi.

Taip ir Varpenė, imdama savin dvokiančius, nešvarius prasčiokus iš Praamžių ir gretimų kaimų, darydavosi panaši į juos – būdavo tokia pat girta kaip ir jie, lygiai kaip ir jie įbauginta karo, kaip ir jie apimta geismo. Negana to, imdama juos savin krūmuose, už smuklės, Varpenė savin imdavo ir jų žmonas, jų vaikus, jų medines, priplėkusias ir dvokiančias trobas aplink Karkvabalių kalnelį. Iš dalies ji priimdavo į save visą kaimą, kiekvieną jo skausmą ir kiekvieną viltį.

Tokie buvo Varpenės universitetai. Augantis pilvas tapo jos diplomu.

Apie Varpenės likimą sužinojo dvarponė Popielska ir liepė atvesdinti ją į rūmus. Pažvelgė į tą jos didelį pilvą.

– Greitai gimdysi. Kaip manai pragyventi? Išmokysiu tave siūti ir gaminti valgi. Galėsi netgi dirbti skalbykloje. Kas žino, jei viskas gerai susiklostys, galėsi vaiką prie savęs pasilikti.

Vis dėlto, pamačiusi svetimą ir įžūlų Varpenės žvilgsnį, drąsiai keliaujantį paveikslais, baldais ir apmušalais, dvarponė sudvejojo. O kai šis žvilgsnis nukrypo į nekaltus jos sūnų ir dukters veidus, pakeitė toną.

– Mūsų pareiga – padėti artimui bėdoje. Tačiau artimieji privalo norėti pagalbos. Aš kaip tik tokią pagalbą teikiu. Ješkotlėse išlaikau prieglaudą. Ten galėsi atiduoti vaiką, ten labai švaru ir labai miela.

Išgirdusi žodį „prieglauda“, Varpenė sukluso. Pažvelgė į dvarponę. Ponia Popielska įgavo pasitikėjimo savimi.

– Daliju drabužius ir maistą iki naujo derliaus. Žmonės nenori čia tavęs matyti. Tu sujauki čionykštę tvarką ir laužai pa-pročius. Nepadoriai elgiesi. Turi iš čia išeiti.

– O ar negaliu būti ten, kur noriu?

– Visa tai priklauso man, tai mano žemė ir mano miškai.

Plačia šypsena Varpenė atidengė savo baltus dantis.

– Viskas tavo? Tu!.. vargana, maža, išdžiūvus kale...

Dvarponės Popielskos veidas suakmenėjo.

– Išeik, – ramiai paliepė dvarponė.

Varpenė apsisuko, ir jos basos pėdos nupliaukšėjo parketu.

– Kurva tu, – metė jai Franė, rūmų valytoja, kurios vyras varsarą buvo pamišęs dėl Varpenės, ir tėškė jai per veidą.

Varpenei linguojant stambaus žvirgždo taku pro rūmus, pavymui nuo stogo švilpė dailidės. Tuomet ji užsivertė sijoną ir atkišo jiems nuogą užpakalį.

Už parko trumpam stabtelėjo, svarstydamą, kur eiti.

Dešinėje buvo Ješkotlės, kairėje – miškas. Ją traukė miškas. Vos įžengusi tarp medžių pajuto, kad viskas kvėpia kitaip: stipriau, ryškiau. Pasuko prie apleisto namo Dūmynėje, kuriame kartais nakvodavo. Namas, likęs čia sudegus kažkieno sodybai, dabar buvo užžėlęs mišku. Jos ištinusios nuo sunkumo ir karščio kojos nebejautė kietų kankorėžių. Prie upės Varpenė pirmą kartą pajuto maudžiantį, svetimą kūnui skausmą. Pamažu ėmė

kaustyti baimė. „Mirsiu, dabar mirsiu, nes niekas negali man padėti“, – siaubo apimta galvojo. Įsistojo į vandenį Juodės vidury ir nebenorėjo žengti toliau nė žingsnio. Šaltas vanduo skalavo jai kojas ir papilvę. Iš vandens pamatė zuikį, kuris bemat pasislėpė papartyne. Pavydėjo jam. Pastebėjo žuvį, nuvinguriuojančią tarp medžio šaknų. Pavydėjo jai. Pamatė šmukštelėjant po akmeniu driežą. Ir jam taip pat pavydėjo. Vėl nusmelkė skausmas, tik šįkart stipresnis, keliantis dar didesnę siaubą. „Mirsiu, – pamanė, – dabar tai mirsiu. Pradėsiu gimdyti, ir niekas man nepadės.“ Šaltis ir tamsa, kurių ji taip geidė, kvietė atsigulti papartyne prie upės, tačiau, nepaisydama viso kūno, ji ėjo toliau. Vėl, trečiąkart, surėmė skausmas, ir Varpenė suprato, kad laiko jai liko nedaug.

Apgriuvęs namas Dūmynėje turėjo keturias sienas ir kraštelį stogo. Viduje iš nuolaužų dygo dilgėlės. Dvelkė drėgme. Sienomis klajojo akli šliužai. Varpenė rovė didžiulius varnalėšų lapus ir klojo jais guolį. Skausmas grįždavo vis įkyresnėm bangom. Kai akimirka tapo nebepakenčiamas, Varpenė suprato turinti ką nors daryti, išstumti jį iš savęs, išmesti ant dilgėlių ir varnalėšų lapų. Surakino žandikaulius ir ėmė stangintis. „Skausmas išeis pro ten, pro kur įėjo“, – mintyse pagalvojo Varpenė ir atsisėdo ant žemės. Pasikėlė sijoną. Nieko ypatinga nepamatė: pilvo siena ir šlaunys. Kūnas dar vis buvo vientisas ir užsivėręs. Varpenė pamėgino ten pasižiūrėti, bet jai kliudė pilvas. Tuomet drebančiais iš skausmo delnais bandė apčiuopti tą vietą, pro kurią iš jos turėjo išeiti vaikas. Pirštų galiukais jautė išburkusių vaginą, šiurkščius gaktos plaukus, tačiau jos tarpvietė pirštų prisilietimų nejautė. Varpenė lietė save lyg kažką svetimą, lyg daiktą.

Skausmas stiprėjo ir temdė protą. Mintys trūkinėjo it sudūlėjęs audeklas. Žodžiai ir sąvokos kriko ir gėrės žemėn. Viskas pakluso gimdyti pasirengusiam kūnui. O kadangi žmogaus kūnas gyvas vaizdais, šie užliejo apdujusį Varpenės protą.

Varpenei rodėsi, kad gimdo bažnyčioje, ant šalto grindinio, tiesiai priešais altorių. Girdėjo raminamą vargonų gaudesį. Pasikui pasidingojo, kad štai ji yra vargonai ir groja, kad savyje turi daugybę garsų ir panorėjusi gali visus juos išgauti vienu metu. Pasijuto stipri ir visagalė. Tačiau jau kitą akimirką ši visagalybė subyrėjo, suzyzus čia pat palei ausį musei, paprasčiausiai didelei mėšlinei musei. Varpene pajuto dar galingesnę skausmo smūgį. „Mirsiu, mirsiu“, – vaitojo. Po akimirkos dejavo: „Nemirsiu, nemirsiu.“ Prakaitas lipdė blakstienas ir graužė akis. Pradėjo kūkčioti. Pasirėmė ant rankų ir ėmė iš paskutiniųjų stangintis. Ir tuomet pajuto palengvėjimą. Kažkas kliustelėjo ir iššoko iš jos. Dabar Varpene buvo atsivėrusi. Parpuolė ant varnalėšų lapų, ieškodama juose vaiko, tačiau ten nebuvo nieko, tik šiltas vanduo. Tuomet Varpene sukaupė jėgas ir ėmė vėl stangintis. Rauduoja ir žiūrėjo viršun. Pro sutrūnijusias lentas matė giedrą dangų. Ir išvydo ten savo vaiką. Vaikas netvirtai pasikėlė ir atsistojo ant kojų. Žvelgė į ją taip, kaip niekas kitas dar nėra žiūrėjęs: su begaline, nenusakoma meile. Tai buvo berniukas. Pakėlė nuo žemės šakelę, o ši pavirto mažyčiu žalčiu. Varpene pasijuto laiminga. Atsigulė ant lapų ir nugrimzdo į kažkokį tamsų šulinį. Mintys sugrižo ir tyliai, grakščiai plaukė jos sąmonėje. „Namai juk turi šulinį. O šulinyje – vanduo. Apsigyvensiu šuliny, kur vėsu ir drėgna. Šuliniuose žaidžia vaikai, o šliužai atgauna regėjimą, ir javai ten bręsta. Bus kuo vaiką maitinti. Kurgi vaikas?“

Atmerkė akis ir su siaubu pajuto, kad laikas sustojo. Kad nėra jokio vaiko.

Vėl suėmė skausmas, ir Varpenė ėmė šaukti. Šaukė taip garsiai, kad sudrebėjo apgriuvusio namo sienos ir išbaidyti sukilo paukščiai, o pievose šieną grėbiantys žmonės pakėlė galvas ir persižegnojo. Varpenė užspringo ir prarijo tą šauksmą. Dabar šaukė į vidų, į save, jos šauksmas buvo toks smarkus, kad pilvas krustelėjo. Tarp kojų Varpenė pajuto kažką naują ir svetimą. Pasikėlė ant rankų ir pažvelgė savo vaikui į veidą. Vaiko akys buvo skaudžiai suspaustos. Varpenė dar kartą įsirėžė, ir vaikas gimė. Nuo įtampos drebdama mėgino paimiti jį ant rankų, tačiau rankos neįstengė pataikyti į vaizdą, kurį matė akys. Vis dėlto su palengvėjimu atsiduso ir leido sau nušliaužti kažkur į tamsą.

Kai pabudo, šalia savęs išvydo naujagimį: susitraukusį ir nebegyva. Mėgino priglausti jį prie krūties. Krūtis buvo už jį didesnė, skausmingai atgijusi. Apie ją skraidžiojo musės.

Visą popietę Varpenė bandė įsiūlyti krūtį negyvam kūdikiui. Vakarop grįžo skausmas, ir Varpenė išgimdė placenta. Paskum vėl užsnūdo. Sapne maitino vaiką, tačiau ne pienu, o Juodės vandeniui. Tasai vaikas buvo šmėkla, kuri užsikaria ant krūtinės ir iščiulpia iš žmogaus gyvenimą. Jis reikalavo kraujo. Varpenės miegas ėjo vis sunkyn, neramyn, tačiau pabusti iš jo negalėjo. Prisisapnavo jai didžiulė, sulig medžiu moteris. Matė ją aiškiai, kiekvieną jos veido, šukuosenos, drabužio smulkmeną. Tai buvo labai didinga moteris. Jos plaukai tarsi žydės – juodi, garbanoti, o veidas – nepaprastai išraiškingas. Varpenei ji pasirodė graži. Geidė jos visu savo sopulingu kūnu, tačiau šis geismas nebuvo tas – pažįstamas nuo seniau – iš papildvės, iš tarpukojo: jis kilo kažkur iš kūno vidaus, iš aukščiau nei pilvas, arčiau širdies.

Moteris milžinė pasilenkė ir paglostė Varpenei skruostą. Varpene iš arti pažvelgė jai į akis ir pamatė jose kažką iki šiol nepažintą, ko net nenumanė esant. „Tu – mano“, – tarė milžinė, glostydama Varpenės kaklą ir pritvinkusias krūtis. Ten, kur jos pirštai prisiliesdavo, Varpenės kūnas tapdavo palaimingas ir nemarus. Ji atsidavė šiam lytėjimui visa, dalis po dalies. Paskui didingoji moteris paėmė Varpenę ant rankų ir priglaudė prie krūties. Sutrūkinėjusiomis lūpomis Varpenė susirado spenelį. Kvepėjo žvėries vilna, ramunėm ir rūtom. Varpenė gėrė ir gėrė.

Į jos sapną trenkė perkūnas, ir, staiga pabudusi, pasijuto begulinti kaip gulėjusi, apgriuvusioj troboj ant varnalėšų lapų. Aplinkui tvyrojo prieblanda. Nesuvokė, ar tai aušra, ar saulėlydis. Antrą kartą kažkur visai čia pat kirto žaibas, ir po akimirkos iš dangaus prapliupo liūtis, nuslopinusi paskesnius trenksmus. Vanduo liejosi pro plyšius stogo lentose, plovė nuo Varpenės kraują ir prakaitą, vėsino karščiuojantį kūną, girdė ir penėjo. Varpenė gėrė vandenį tiesiog iš dangaus.

Išlindus saulei, išropojo priešais trobą ir ėmė kasti duobę, rauti iš žemės susiraizgiusias šaknis. Žemė buvo minkšta ir lengvai pasiduodanti, lyg būtų norėjusi palengvinti laidotuves. Naujagimio kūnelį Varpenė įguldė netaisyklingon duobėn.

Ilgai lygino žemę ant šio kapo, o pakėlusį akis ir apsidairiusi pamatė viską kitaip. Tai jau nebebuvo tas pats pasaulis, susidedantis iš daiktų, dalykų ir reiškinių, egzistuojančių greta vienas kito. Dabar tai, ką matė Varpenė, tapo vienu kūnu, vienu didžiuliu gyvūnu arba vienu didžiuliu žmogumi, kuris įgijo daugybę pavidalų, kad daugintųsi, mirtų ir vėl gimtų. Viskas aplinkui Varpenę buvo vienas kūnas, ir jos pačios kūnas buvo to didelio kūno dalis – didžiulis, nepaprastai stiprus, neįtikėtina

galingas. Kiekvienas judesys, kiekvienas garsas liudijo jo galybę, kuriai vien panorėjus gali atsirasti kas nors iš nieko arba į nieką pavirsti.

Apsisuko galva ir Varpenė nugara atsišliejo į apgriuvusią sieną. Jau vien žiūrėjimas svaigino lyg degtinė, temdė protą ir kažkur pilve žadino juoką. Aplinkui niekas lyg ir nepasikeitė: anapus nedidelės žalios pievelės, per kurią bėgo smėlėtas keliukas, augo pušynas, pakraščiais apžėlęs lazdynais. Lengvas vėjelis kedeno žolę ir lapus, kažkur čirpė žiogas ir zyzė musės. Nieko daugiau. Ir vis dėlto Varpenė dabar matė, kas sieja žiogą ir dangų ir kodėl lazdynai laikosi miško keliuko. Matė ir dar daugiau. Įžvelgė visur prasismelkiančią jėgą, suprato jos veikimą. Matė kitų pasaulių ir kitų laikų apribus, nusidriekusius virš mūsiškių ir po jais. Matė taip pat dalykus, kurie nenusakomi žodžiais.

Piktojo žmogaus laikas

Dar prieš karą Praamžių miškuose atsirado Piktasis žmogus, nors toks galėjo šiame miške gyventi nuo amžių.

Pirmiausia pavasarį Vodenicoje buvo rastas pusiau suiręs Broneko Malako kūnas; visi manė jį išvažiavus į Ameriką. Iš Tašuvo atvyko policija, apžiūrėjo įvykio vietą ir kūną įkrovė vežimam. Paskui dar keletą sykių policininkai buvo atėję į Praamžius, tačiau niekas daugiau nepaaiškėjo. Žudikas liko nesurastas. Vėliau

kažkas pakuždom prasitarė matęs miške svetimą. Buvęs nuogas, apžėlęs lyg beždžionė. Prašmėžavo tarp medžių. Kiti tuomet irgi prisiminė rasdavę miške keistų pėdsakų – žemėje išraustą duobę, smėlingam takely įspaustą pėdą, pamestus žvėrių lavonus. Kažkas girdėjęs miške šiurpų šauksmą, pusiau žmogaus, pusiau žvėries staugesį.

Žmonės tuomet sušneko apie Piktąjį žmogų. Prieš tapdamas Piktuoju žmogum, jis buvo paprastas valstietis, padaręs baisią piktadarystę, nors niekas gerai nežinojo kokią.

Kad ir kokia buvo ši piktadarystė, sąžinė jį graužė ir nedavė užmigti nė akimirkai; jos balso persekiojamas bėgo pats nuo savęs, kol ramybę surado miške. Klaidžiojo po tą mišką ir galiausiai pasiklydo. Jam rodėsi, kad saulė šoka danguje – dėl to prarado nuovoką. Pamanė, kad jį tikriausiai kur nors nuves kelias į šiaurę. Bet paskui suabejojo šiuo keliu ir pasuko į rytus tikėdamas, kad rytuose miškas pagaliau baigsis. Einant į rytus jį vėl apniko dvejonės. Sustojė sumišęs, nebežinodamas krypties. Tada apsigalvojo ir nutarė eiti į pietus, tačiau keliu į pietus taip pat suabejojo ir nieko nelaukęs patraukė į vakarus. Tuomet paaiškėjo, kad grįžo ten, iš kur išėjęs – į patį miško vidurį. Todėl ketvirtą dieną ėmė nebeprasikliauti pasaulio šalimis. Penktąją dieną nustojo pasitikėti savo protu. Šeštąją – pamiršo, iš kur ir ko atėjo į mišką, o septintąją – savo paties vardą.

Nuo to laiko pamažu darėsi panašus į miško žvėris. Mito uogomis ir grybais, o vėliau ėmė medžioti smulkius gyvūnus. Sulig kiekviena diena iš jo atminties išsitrindavo vis didesni fragmentai – Pikojo žmogaus protas darėsi vis lėkštesnis. Pragaišo nebetariamai žodžiai. Užmiršo, kaip kas vakarą reikia melstis. Nebeatminė, kaip įkurti ugnį ir kaip ja naudotis. Kaip užsisiegoti

palaidinę ir užsirišti batus. Nebepresiminė visų nuo vaikystės mokėtų dainų ir pačios vaikystės. Atminty nebeliko artimųjų veidų: motinos, žmonos, vaikų; užmiršo sūrio, keptos mėsos, bulvių ir viralo skonį.

Ši užmarštis truko daug metų, ir galiausiai Piktasis žmogus tapo nebepanašus į tą miškan atėjusį vyrą. Piktasis žmogus nebebuvo savimi, pamiršo, ką reiškia būti savimi. Jo kūnas ilgai niui apžėlė plaukais, o dantys nuo žalios mėsos kramtymo tapo tokie pat stiprūs ir balti kaip žvėrių. Jo balsas pasidarė kimus, gerklinis, jis ėmė kriuksėti.

Vieną dieną Piktasis žmogus pamatė miške senuką, renkanti žagarus, ir pajuto, kad žmogus jam – svetima, netgi neapkenčiama būtybė, todėl prišoko prie senuko ir jį užmušė. Kitą kartą užpuolė vežimu važiuojantį valstietį. Užmušė jį ir jo arklį. Arklį suėdė, bet žmogaus nepalietė – miręs jis buvo dar bjauresnis nei gyvas. Paskui užmušė Broneką Malaką.

Kartą Piktasis žmogus atsitiktinai nusigavo pamiškėn ir pažvelgė į Praamžius. Regėdamas trobas pajuto kylantį kažkokį nenusakomą jausmą, kuriame maišėsi apmaudas ir pyktis. Kai mas tuokart išgirdo kraupų stūgsmą, tarsi vilkas kauktų. Piktasis žmogus valandėlę pastovėjo pamiškėje, paskui nususuko ir susverdėjęs atsirėmė rankomis žemės. Nustebo pajutęs, kad judėti taip – ir daug patogiau, ir kur kas greičiau. Dabar arčiau žemės esančios jo akys matė daugiau ir aštriau. Dar silpna uoslė geriau juto nuo žemės sklindančius kvapus. Vienas vienintelis miškas buvo geresnis už visus kaimus, už visus kelius ir tiltus, miestus ir bokštus; tad Piktasis žmogus visam laikui grįžo į mišką.